

Posudek oponenta disertační práce

Téma: *Ohrožené dítě v právu soukromém a veřejném*

Disertant: PhDr. Mgr. Daniel Hanuš, LL.M., MBA

Obor: Občanské právo

Oponent disertační práce: doc. JUDr. Jindřich Psutka, Ph.D.

I.

Téma práce, jeho vhodnost a náročnost

Disertační práce předložená k obhajobě PhDr. Mgr. Danielem Hanušem, LL.M. je zaměřena na problematiku ohrožených dětí. Dané téma má být přitom zkoumáno jak z pohledu práva soukromého, tak i veřejného. Hned na úvod je možné konstatovat, že si autor zvolil k bližšímu rozboru nejen v rámci své disertační práce, ale i v rámci celého doktorského studia problematiku velmi zajímavou a podnětnou. Není totiž pochyb o tom, že ohrožení dítěte všemožnými negativními vlivy je široce reflektováno i v právní úpravě. Nutně se však nabízí otázka, zda je tato úprava efektivní a dostatečná. Hlubší zamyšlení zasluhuje jistě i skutečnost, zda jsou jednotlivé prvky, které je možné do oblasti této regulace řadit, dostatečné, provázané a zda odpovídajícím způsobem reflektují hrozby, jímž je dítě aktuálně vystaveno v moderní společnosti. Avizovaná podnětnost problematiky se pak snoubí s jeho značnou obtížností. Ta má hned několik příčin. Předně je jasné, že téma má průřezový charakter. Právní úprava reagující na negativní vlivy působící v dnešní době na nezletilé ne plně svéprávné děti není vymezena uceleným kodexovým způsobem na jednom místě. Je tomu právě naopak. Právních předpisů, které se snaží v tom či onom rozsahu reagovat na hrozby, jimž mohou být děti vystaveny, je značné množství. Svou povahou přitom spadají jak do práva soukromého, tak do práva veřejného. Obtížnost zpracování tématu pak nepochybně plyne i z jeho malé probádanosti, minimálně tedy v právním kontextu. Je pochopitelně jisté, že mnohým aspektům ohrožení dítěte je v právní nauce, ale i v judikatuře věnována dlouhodobě značná pozornost. Avšak dílo, které by se pokoušelo postihnout danou problematiku celistvě a provázaně, zatím v tuzemské právní literatuře absentuje. Je tak zřejmé, že si autor vybral v základu téma plně disertabilní, které mu dává více než dostatečný prostor pro vytvoření originální a přínosné disertační práce.

II.

Cíle práce a její systematika

Práce daného poměrně originálního zaměření musí mít pochopitelně nutně hned celou řadu cílů. Autor se na jejich vymezení zaměřuje především v *Úvodu* práce. Hlavní cíl přitom spatřuje v potřebě *vymezit*

historickou, teoretickou, obsahovou a praktickou rovinu pojmu „ohrožené dítě“ a s ním souvisejících pojmů v interdisciplinárním přesahu v návaznosti na ukotvení této problematiky v právu soukromém a veřejném v České republice ve vzájemných kontextuálních a významových souvislostech (s. 10). Tomuto základnímu cíli odpovídá i celkové rozvržení práce. Autor ji člení do šesti ucelených částí, pomineme-li samostatný *Úvod* a *Závěr*. První je poměrně obsáhle věnována metodologii a metodám výzkumu, druhá pak postavení dítěte v rodině, společnosti a právu s tím, že značná pozornost je věnována vývoji tohoto postavení, a to již od dob antického Řecka. Třetí partie nazvána *Dítě-dětství-rodina-společnost* cílí především na definování základních pojmů, ale i na další obecné aspekty problematiky, čtvrtá pak na doktrinální vymezení pojmu ohrožené dítě. Právě část čtvrtá tvoří spolu s pátou partií samotné jádro celé práce. Autor postupně vymezuje jednak základy pojmu ohrožení, resp. ohrožení dítěte a následně se pak v nejrozsáhlejší části páté zaměřuje na ochranu dítěte před tímto ohrožením v právu soukromém a veřejném. Poslední část je věnována ochraně nezletilého v civilním právu procesním. Zvolená struktura jasně ukazuje nakolik je zatím téma z pohledu právního neprozkoumané, resp. stabilně neuchopené. Autor musel hledat vlastní neotřelou systematiku, která by mu umožnila se se zvolenou problematikou vypořádat přehledně a náležitě graduujícím způsobem. Je možné konstatovat, že se mu tato snaha v základu daří, byť některé aspekty rozvržení mohly být možná lépe zváženy. Za všechny lze uvést snad jen zjevnou disharmonii v názvech částí páté a šesté. Zatímco část pátá je nazvána *Ochrana dítěte v právu soukromém a veřejném*, část šestá se jmenuje *Ochrana nezletilého v civilním právu procesním*. Členění tak na první pohled vzbuzuje u čtenáře otázku, kam patří právo procesní, pokud jej autor vyčleňuje z výkladu o právu veřejném i soukromém. Dílčí výhrady je možné patrně učinit i k začlenění některých podkapitol (k tomu též viz dále).

III.

Odborná úroveň práce, obsahové připomínky

Při posouzení odborné a obsahové úrovně práce je třeba se v rámci kritického oponentního posouzení postupně vyjádřit samostatně k několika aspektům předloženého textu. Hned zkraje je možné konstatovat, že práce jako celek představuje rozsáhlý, široce rozprostřený odborný výklad, který jasně prokazuje rozhled disertanta a jeho zjevně dobrou orientaci hned v několika vědních disciplínách. Tuto skutečnost ostatně dokládá i obdivuhodně bohatý poznámkový aparát, v němž se odráží užití vysoce nadstandardního množství odborných zdrojů z oblasti práva, sociologie, sociální psychologie, filosofie atp. Uvedené jasně naznačuje, že patrně nejzřetelnější charakteristikou posuzované práce je její mezioborový charakter. K této interdisciplinaritě se ostatně hlásí i autor sám. Její význam vysvětluje rozsáhle hned v *Úvodu* práce a následně se k jejímu zdůvodnění vrací průběžně v celém jejím rozsahu. Jeho viditelná snaha opakovaně připomínat a zdůvodňovat daný pracovní přístup jasně naznačuje, že si je sám vědom řady úskalí, která toto pojetí nutně přináší. Jakkoliv je totiž zřejmé, že zvolené téma k širším přesahům do jiných oborů vyloženě vybízí a bez takového přesahu nemůže být dost dobře komplexně zpracována ani jeho právní rovina, je současné patrné, že skloubení výkladu pronikajícího do několika vědních disciplín je značně obtížné. Patrně největší výzvou je pak udržení vyváženosti takového výkladu, který musí být v případě kvalifikační práce vždy v převážném rozsahu cíleně

zaměřen na obor, v jehož rámci je práce zpracovávána a v němž má být prokázána náležitá odborná erudice vedoucí finálně k získání vědeckého titulu. Takovým oborem není v případě posuzované práce sociologie, sociální psychologie, sociologie práva, pedagogika, sociální práce atp., ale občanské právo. Právě na něj by měla být zaměřena podstatná (převažující) část práce, a to jak z pohledu jejího obsahu, tak i rozsahu. Je patrné, že uvedená východiska se daří autorovi na mnoha místech reflektovat spíše hraničním způsobem. Bylo by jistě nepřesné a nesprávné konstatovat, že úvodní partie práce jsou zcela neprávni. Při jejich bližším prostudování je však zřejmé, že výklad prvních aspektů je zde upozaděn a tvoří spíše občasná dílčí doplnění k pojednáním, která jsou převážně zaměřena na jiné aspekty tématu (a to mnohdy ve značné šíři – viz dále). Pojednání věnovaná právní problematice tu mají spíše doplňkový či okrajový charakter. Mnohdy působí jejich zařazení do těchto partií výkladu dokonce poněkud uměle. Daný stav vede k tomu, že se autor dostává k právu coby hlavnímu námětu svého zkoumání až na straně 137. Současně je pak třeba upozornit, že na soukromoprávní ochranu nezletilého je zaměřena až podkapitola 5.5 (tedy s. 160 až 173). Je to přitom právě tato pasáž, která spolu s výkladem zaměřeným na procesní ochranu dětí (část 6.) představuje jádro práce z pohledu zvoleného studijního oboru. Je zřejmé, že v daném pojetí je možné spatřovat určitou koncepční disbalanci, která nutně upoutává pozornost čtenáře. Jakkoliv je tedy i z pohledu zde podaného oponentního posouzení vnímáno interdisciplinární pojetí jako přínosné a obohacující, je zřejmé, že jistá finální neproporcionálnost právně (resp. soukromoprávně) zaměřeného výkladu v poměru ke zbytku práce toto nadšení tlumí.

K právě uvedenému je pak třeba učinit ještě jednu obecnou výtku. Široké tématické rozkročení výkladu vede nutně k potřebě značné disciplinovanosti ve volbě blíže rozebíraných otázek. Jakkoliv je možné považovat rozsah odevzdaného textu v poměrech závěrečných prací v doktorských studijních programech spíše za nadprůměrný, je patrné, že ani při rozsahu téměř 250 stran čistého textu není prostor na detailní vysvětlení všechno, co s tématem souvisí. Je tak třeba pečlivě volit na co je třeba klást zvýšený důraz a co naopak popsat pouze obecnými znaky či jen konstatovat. Autor v tomto směru mnohdy onu potřebnou míru postrádá. Často se tak pouští do výkladu zcela obecných pojmů, které jsou z pohledu tématu samotné práce víceméně okrajové. Je tak sice kupříkladu chvályhodné poctivě rozebrat metodologii práce. Avšak jako redundantní se jeví definování téměř každého pojmu, který s danou problematikou i jen okrajově souvisí, počínaje samotnou metodologií či pojmem metoda (srov. s. 18 a 19). Na jiném místě rozebírá koncept dobra a zla (s. 27), nebo co je to sociologie, sociologie práva atp. Nacházíme i definici samotného pojmu *definice* (to vše proto, aby mohl definovat pojem rodiny; problematičností definování pojmů v právu se přitom zabývá na dvou stranách – s. 93) atp. Autor se daným přístupem zjevně snaží vystavět svůj výklad na pevných základech. Současně si je zjevně vědom, že čtenáři právně vzdělanému je třeba poskytnout bližší vysvětlení základních pojmů jiných vědních oborů. Tuto snahu je třeba hodnotit nepochybně pozitivně. V konečném důsledku však bohužel vede kupříkladu k tomu, že trojnásobně větší pozornost věnuje zcela obecnému vymezení toho, co je to výzkumná metoda (kap. 1.1) než rodičovské odpovědnosti v souvislostech soukromoprávní ochranou dětí (srov. kap. 5.5.1). Ostatně kap. 1.2. *Metody právně sociologického výzkumu (sociologická jurisprudence)* zabírá v práci zhruba polovinu rozsahu, který je věnován celé kap. 5.5 *Ochrana nezletilého v soukromém právu*. Důsledkem je pak určitá nevyváženost a mnohdy i

plochost výkladu zaměřeného na právní aspekty. To je možné demonstrovat kupříkladu na výkladu věnovanému sociálně patologickým jevům podanému v části páté zaměřené na ohrožené dítě v právu soukromém a veřejném. Na případech jednotlivých negativních jevů se tu autor pokouší vysvětlit základní mechanismy ochrany dítěte v právu. Bráno čistě z pohledu právního je však výklad povětšinou pouze přehledový. Příkladem může být kap. 5.7.2 věnovaná pomoci dítěti zanedbávanému, týranému a zneužívanému, která je vměstnána do rozsahu jediné stránky a právní aspekty jsou v ní v podstatě opomenuty. Podobně je na tom i kapitola 5.7.3 zaměřená na syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. V jejím případě je výklad podán v rozsahu jedné strany. Právní rovina problematiky je pak pojata jako pouhý výčet trestných činů, jejichž skutkovou podstatu mohou týrající osoby naplnit (nelze pak než podotknout, že soukromoprávní rovina je vlastně pominuta).

Vedle uvedených postřehů ke koncepčnímu pojetí práce je možné z pohledu oponentního učinit k jinak erudovanému výkladu snad jen některé dílčí postřehy. Místy by mu slušela větší konzistentnost, resp. předvídatelnost. Příkladem může být pojednání o zásazích státu do rodiny (míněno tím do postavení dítěte v rámci rodiny), které je vtěleno do kap. 3.2 nazvané *Rodina jako interdisciplinární pojem*. Na s. 81 do toku výkladu o státních zásazích do rodiny vkládá pojednání o vlivu náboženství na pojem rodiny, s důrazem na pojetí rodiny muslimské. O něco dále zase zmiňuje několik definic rodiny pocházejících z pera zakladatelky české familiaristiky doc. S. Radvanové s tím, že následně přistupuje k vlastnímu zobecnění a definici rodiny (s. 82). Jeho výklad však v definování rodiny odkazy na další autory pokračuje. Vlastní závěry tedy poněkud relativizuje, neb čtenáři není zřejmé, proč své vlastní vymezení nevložil až na konec samotného pojednání vymezujícího pojem rodiny. Občas autor ve výkladu poněkud skáče a ponechává tak čtenáře pozadu za tokem svých myšlenek. Příkladem může být pojednání věnované právu na spravedlivý proces, kde se autor najednou dostává ke konstatování, že procesní právo ovlivňuje změny hmotných norem a následně hned k myšlence o vzrůstajícím významu vědy rodinného práva (s. 205 a 206). Některé uváděné informace by zasloužili blíže vysvětlit (např. informace, že rodič může plnění povinnosti z koadjutoria vztahu ke zletilému dítěti vymáhat i soudní žalobou – s. 47). Některá tvrzení jsou snad poněkud příliš kategorická (např. není asi zcela přesné, že *pro současného dospívajícího člověka neexistuje možnost, že by nebyl uživatelem některé ze sociálních sítí* (s. 197).

IV.

Jazyková a formální úroveň práce

Formální úroveň zpracování je na velmi dobré úrovni. Autor se dopouští zcela zanedbatelného množství prohřešků proti pravidlům pravopisu, překlepů atp. S ohledem na značný rozsah odevzdaného textu jde o výkon nadstandardní. Pochválit je pak třeba i jeho zjevné dobré formulační schopnosti. Své myšlenky vyjadřuje plynule za rutinního užití odborné terminologie s pouze dílčími a ojedinělými nepřesnostmi (např. užívání pojmu právní norma pro právní předpis – s. 160; hmotněprávní procesní ochrana práv – s. 209). Z pohledu stylistiky je třeba vytknout snad je občas poněkud mnohamluvnější styl vyjadřování a zcela ojediněle vyšinutí z větné vazby. Za nepřilíš vhodné je třeba označit také užívání plurálu první osoby v situacích, kdy formuluje a čtenáři předestírá své myšlenky či závěry. Tento formulační přístup je namístě v dílech, která byla vytvořena více autory, tedy

širším autorským kolektivem. V případě kvalifikační práce, u níž je očekáváno výlučné autorství uchazeče (k němuž se ostatně disertant výslovně hlásí hned na úvod své práce), je však užívání uvedeného způsobu vyjadřování z pohledu čtenáře poněkud matoucí. Vzbuzuje totiž dojem, že autor předložený text nevytvořil sám, resp. že si není svými závěry natolik jistý, aby se k nim jako jednotlivec osobně přihlásil (což jistě není v případě disertanta zapotřebí).

Velmi dobrá je již zmíněná práce s odbornými zdroji. Odevzdaný text v tomto směru nepochybně vybočuje z obvyklých standardů. Rozsah užitých zdrojů jasně dokazuje obrovské a dlouhodobé úsilí, které musel disertant vytvoření posuzované práce věnovat. Hojně je přítom i užívání cizojazyčné literatury. Zahraniční zdroje užívá průběžně tam, kde je to z pohledu výkladu přínosné a obohacující. Za tento přístup je třeba ho jednoznačně pochválit.

V.

Závěrem

Z pohledu oponentního je možné bez dalšího konstatovat, že práce vybočuje z obvyklých standardů. S autorem nelze než konvenovat v myšlence, že ohrožení dětí je multifaktoriální jev (s. 112). Tomuto východisku plně odpovídá i pracovní přístup autora, který výklad pojímá interdisciplinárně. Toto pojetí má své klady i zápory. Z pohledu právně vzdělaného čtenáře přináší práce celou řadu přínosných informací z jiných než právních oborů, které mu umožňují posun ve vnímání dané problematiky. V tomto směru je odevzdaná práce nepochybně obohacujícím příspěvkem na poli odborné literatury daného zaměření. Poněkud méně pozitivně je možné nahlížet na právní rovinu podaného výkladu. Nelze než souhlasit s vyjádřením autora, že komplexní zpracování problematiky ohroženého dítěte není v rozsahu disertační práce při multioborovém pojetí výkladu možné (s. 160). Nelze však než současně konstatovat, že s ohledem na zaměření doktorského studia (tedy na občanské právo) mohla být výkladu právních aspektů, resp. přesněji soukromoprávních aspektů, věnována výraznější pozornost. Autor přitom nezanedbatelnou část své práce pojímá jako seznámení čtenáře-právnicka s pojmy a metodami užívanými zejména v sociologii a jí příbuzných oborech. Jakkoliv je třeba obdivovat jeho sečtělou a široký rozhled v dalších vědních disciplínách, je zřejmé, že rozkročení do jiných oborů je značné. Uvedené však jistě neznamena, že by odevzdaná práce nebyla podnětným čtením a v mnoha směrech pozoruhodným literárním počinem hodným úvah o jeho publikaci.

Lze tak shrnout, že i přes výše uvedené dílčí výhrady je možné finálně jistě konstatovat, že autor ve své disertační práci

prokázal schopnost samostatné tvůrčí práce ve zvoleném oboru a disertační práci tak lze doporučit k obhajobě.

V rámci rozpravy vedené v souvislosti s její obhajobou by se autor mohl blíže zaměřit například na:

- rozvedení myšlenky, že česká úprava procesní způsobilosti je v současné době srovnatelná pouze s úpravou rakouskou? Proč ji nelze srovnat i s úpravou v jiných zemích?
- to jak, na nahlíží na vyloučení rodiče z možnosti zastupovat dítě v exekučním řízení v případě, dojde-li ke střetu zájmů mezi druhým (povinným) rodičem a dítětem, které dnes vyplývá ze stanoviska Nejvyššího soudu Rc 1/2022.

V Plzni dne 1. 10. 2022

doc. JUDr. Jindřich Psutka, Ph.D.